

KÉZAI PETRA KINGA – ZSIBÓK ZSUZSANNA

**Az osztrák-magyar határ menti
együttműködések vizsgálata Rechnitzer
János munkásságában
– fókuszban a testvérvárosi kapcsolatok**

*Exploring Austrian-Hungarian border cooperation
in the work of János Rechnitzer*

With a particular focus on the sister city agreements

•
SZERZŐK:

KÉZAI PETRA KINGA, egyetemi adjunktus, tudományos segédmunkatárs, Széchenyi István Egyetem, Kautz Gyula Gazdaságtudományi Kar, Vezetéstudományi és Marketing Tanszék; 9026 Győr, Egyetem tér 1.; kezai.petra.kinga@sze.hu; HUN-REN Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Regionális Kutatások Intézete, Nyugat-magyarországi Tudományos Osztály; kezai.petra@krtk.hun-ren.hu; ORCID: 0000-0001-5427-0127

ZSIBÓK ZSUZSANNA, tudományos főmunkatárs, Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Regionális Kutatások Intézete Dunántúli Tudományos Osztály, 7621 Pécs, Papnövelde utca 22., zsibok.zsuzsanna@krtk.hu, ORCID: 0000-0001-9383-1134

JEL kód: F59, O18, O19, R11, R58

Kulcsszavak: osztrák-magyar határkutatás • határtérség • határon átnyúló együttműködés • testvérvárosi együttműködés • önkormányzati diplomácia

Absztrakt: Magyarország „határ menti ország”-ként számos kutatás fókuszában állt a hetvenes évektől egészen napjainkig. Jelen tanulmány tárgya az osztrák–magyar határ régió fejlődésének feltárása mellett a határon átnyúló együttműködések, azon belül is az önkormányzati diplomácia egyik jól ismert gyakorlata, a testvérvárosi együttműködések vizsgálata. A kutatás a regionális tudomány jeles kutatójának, Rechnitzer János kutató professor emeritusnak a magyar regionális fejlődésben kiemelt szerepet betöltő osztrák–magyar határ régióban végzett kiemelkedő munkásságát kívánja számba venni, majd ezen terület településeinek (Vas és Győr–Moson–Sopron vármegye) testvértelepülési együttműködéseit mutatja be a Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége (TÖOSZ) adatbázisának elemzésén keresztül.

AUTHORS:

PETRA KINGA KÉZAI, Assistant Professor, Junior Research Fellow, Department of Corporate Leadership and Marketing, Kautz Gyula Faculty of Business and Economics, Széchenyi István University; Egyetem tér 1., H-9026 Győr, Hungary; kezai.petra.kinga@sze.hu; West Hungarian Research Department, Institute for Regional Studies, HUN-REN Centre for Economic and Regional Studies; Liszt Ferenc u. 10., H-9022 Győr, Hungary; kezai.petra@krtk.hun-ren.hu; <https://orcid.org/0000-0001-5427-0127>

ZSUZSANNA ZSIBÓK, Senior Research Fellow, Centre for Regional and Economic Studies Institute for Regional Studies, 22 Papnövelde utca, H-7621 Pécs, Hungary, zsbok.zsuzsanna@krtk.hun-ren.hu, ORCID: 0000-0001-9383-1134

JEL code: F59, O18, O19, R11, R58

Keywords: Austria–Hungary border research • border region • cross-border cooperation
• sistering • municipal diplomacy

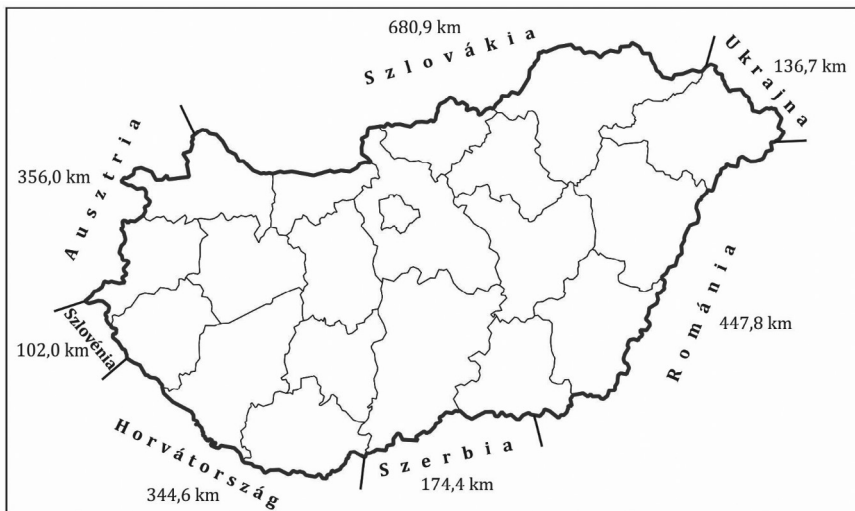
Abstract: As a country situated at the border between seven major European powers, Hungary has been the subject of extensive research since the 1970s. This study, which builds upon previous research, explores the development of the Austrian-Hungarian border region and examines the practice of cross-border cooperation, which includes the well-known phenomenon of sistering. The research aims to provide an overview of the significant contributions of János Rechnitzer, a renowned scholar in the field of regional science, who has served as a researcher professor emeritus in the Austrian-Hungarian border region. This region plays a pivotal role in Hungarian regional development, and the research will present an analysis of the sistering activities of this area of Győr–Moson–Sopron and Vas counties based on the database of the National Association of Local Authorities of Municipalities (TÖOSZ).

BEVEZETÉS

A napjainkban népszerűen határkutatásnak nevezett, az államhatárokhoz és határtérségekhez kötődő vizsgálati témák összessége egy sokak által folytatott kutatói tevékenység, amely a nyolcvanas évek végén és főként a kilencvenes években nagy lendületet kapott. A határkutatás a földrajztudománynak és a regionális tudománynak egy közös, jelentős méretű szelete, habár számos egyéb tudomány kutatói is foglalkoznak ezen témával (Hardi, 2015). Hazánk szempontjából különösen releváns a határkutatás, mivel az európai országok között vitathatatlanul az átlagosnál is gyakoribb az államhatár-sűrűség, magas az ún. határsűrűsödési metszéspontok száma, éppen ezért „határ menti ország” (Hajdú, 2000), illetve napjainkban „államhatárokra vetett ország” (Hajdú, 2019) jelzővel is szokták illetni Magyarországot. Jelenleg hét szomszédja között van egy régi EU-tagország (Ausztria), új EU-tagországok belső uniós határokkal (Szlovénia, Szlovákia), új EU-tagállam, schengeni határokkal (Románia), valamint Horvátország, amely legutóbb (2023. január 1-től) csatlakozott a schengeni térséghez, továbbá EU-tagjelölt államok (Szerbia, Ukrajna) (1. ábra). Ez a sokszínűség a különféle szinteken (diplomácia, politika, gazdaság, kultúra, mindennapi élet stb.) sajátosságokat és különféle kihívásokat eredményez (Rácz, 2017), ezen okból kifolyólag a határ menti térségek számos kutatás fókuszában állnak.

1. ábra: Magyarország vármegyéi, fővárosa, szomszédos országok és a határszakaszok hossza, 2024

Figure 1: Hungary Counties, Capital, Neighbouring Countries and Length of Border Sections, 2024

Forrás: saját szerkesztés TEIR (2024) alapján.
Source: own editing based on TEIR (2024).

Rechnitzer János munkásságában már az 1980-as évek végétől megjelent az osztrák-magyar határtérség fejlődésének és az itt megvalósuló együttműködéseknek a kutatása (Rechnitzer, 1988, 1990). A professzor részletesen vizsgálta a térséget egy nagyobb hangvételű szerkesztett kötetben (Nárai – Rechnitzer, 1999), illetve több folyóiratcikkekben is számot vetett a múltbeli és aktuális trendekkel (Rechnitzer, 1992, 1997a,b). A kétezres években a térség – mint közép-európai növekedési csomópont – fejlődését befolyásoló felsőoktatási együttműködésekben rejlő lehetőségekkel foglalkozott (Rechnitzer – Smahó, 2007), jelen tanulmányunkban pedig az osztrák-magyar határ menti együttműködések múltját és jelenét bemutató cikkét (Rechnitzer, 2005) vesszük kiindulási alpnak. „Az osztrák-magyar határtérség a rendszerváltozástól, sőt az azt megelőző időszakban is irigyelt példaként szolgált a területi sikeresség illusztrálására. S valójában ebben a régióban a magyar modernizáció gyorsabban zajlott, a gazdaság és társadalom aktívabban fogadta be az újdonságokat, az európai térfejlődés mintái hamarabb jelentek meg, az átalakulás kevesebb konfliktusáról, de a veszteseinek mérsékeltebb számáról adhattunk tudósítást, mint az ország más tájain. Miért szerencsésebbek az ezen a vidéken élő emberek? Milyen tényezők meglétének vagy gyors kiépülésének köszönhető ez a siker? Egyáltalán a területi politika és az azt megvalósító területfejlesztés mennyiben tudott hozzájárulni az osztrák-magyar határtérség intenzívebb átalakulásához?” (Rechnitzer, 2005:7.) Az ezredforduló óta végbement változások ellenére e kérdések még mindig aktuálisak, sőt, a térség átalakulása – a határ mentiséggel közvetlen összefüggésben – újra a szakpolitikai figyelem előterébe került (a közigazgatási és területfejlesztési miniszter „regionális drámaként” hivatkozik erre, utalva az osztrák, a délnémet és az északolasz munkaerőpiac munkaerő-elszívásának a jelenségére ld. Navracsics, 2024; Rádi, 2024). Tanulmányunkban a professzor úr osztrák-magyar határtérséggel foglalkozó munkáinak tükrében kívánjuk bemutatni a térség (Győr-Moson-Sopron és Vas megye településeinek) osztrák testvérvárosi együttműködéseit.

NEMZETKÖZI KAPCSOLATOK AZ OSZTRÁK-MAGYAR HATÁRRÉGIÓBAN

Rechnitzer (2005:7.) rámutat arra, hogy a kapcsolatok már a 20. században is jelentősek voltak, noha számos változást hozott ez az évszázad. Ilyen volt elsőként a trianoni békeszerződés, aminek nyomán Hajdú (2019) szerint az igazán súlyos csapást a regionális, kistérségi és településközi kapcsolatok szenvedték el, ugyanakkor a két világháború között ebben a közvetlen határtérségben és határszakaszon voltak a legnyugodtabb kapcsolatok. A II. világháború után kialakult vasfüggöny miatt viszont azok hosszú időre befagytak (ld. Hajdú, 2019). Rechnitzer (2005) szerint a „holt határ” főleg Ausztriában és Magyarországon befolyásolta igen károsan a régióhoz tartozó területek gazdaságát-társadalmát. Az osztrák-magyar határ átjárhatatlansága az 1960-as évektől kezdődően fokozatosan oldódott, majd a hetvenes években indultak meg a kapcsolatok, elsőként a bevásárlóturizmus, ami csak 1988-tól vált tömegessé (Hajdú, 2019). Rechnitzer (2005:7.) bemutatja, hogy a „hivatalos, intézményi együttműködések a nyolcvanas évek közepétől aktivizálódtak. Ennek szintjei az állami szervezetektől kezdve az önkormányzatokon át egészen a különféle közintézményekig terjedtek. Egyre fontosabbá vált az együttműködések rendezett, kiépített, folyamatosan

működő szervezeti rendszerbe való átalakítása. Ennek formája az Eurorégió, mely 1998-ban alakult meg. A szervezett és intézményi szinten alakított kapcsolatok mellett azonban működnek – és a határgazdaság alapján természetesen hosszabb-rövidebb ideig élnek – nem legális viszonyok a határrégióban.”

A professzor úr tanulmányának záró fejezete összefoglalja azokat a tényezőket, amelyek akadályozzák az együttműködések teljesebb kibontakozását. Ezek között a gazdasági különbségek, az eltérő területi intézményrendszer és finanszírozás éppúgy szerepet játszik, mint a két ország kulturális különbségei vagy a regionális politika súlypontjai.

Rechnitzer (2005:17.) ismerteti, hogy az osztrák-magyar határ mentén „már a hetvenes évek elejétől megindult az intézmények egymásra találása. Elsőként a sport és a kulturális területen kezdődtek meg az intézmény-intézmény találkozások, kölcsönös meghívások, programok és találkozó szervezése. A nyolcvanas évek nagyobb mozgásszabadsága, valamint a két ország közötti élénk politikai kapcsolatok ösztönözték a hivatalos kommunikáció kialakítását, amit elsőként az alacsonyabb szintű hivatali egyeztetések, majd az egyre magasabb szintű megbeszélések követtek. A bemutatott együttműködési formák folyamatosan változtak, alakultak, részben tükrözték az adott korszak jellegzetességeit, részben pedig követették a változásokat, amit a nemzetközi politika eredményezett.”

AZ OSZTRÁK-MAGYAR HATÁRRÉGIÓ TESTVÉRVÁROSI KAPCSOLATAI

Míg Nyugat-Európában az 1970-es és 1980-as években terjedtek el a testvérvárosi kooperációk, a kelet-közép-európai térség városainak a spontán és önkéntes testvértelepülési együttműködések kialakítására a rendszerváltásig csak korlátozottan volt lehetőségük (Hajdú, 2019; Kézai, 2022; Kézai – Páthy, 2023). A közigazgatási egységek közötti kapcsolatok országos szintű engedéllyel és felhatalmazással jöhettek létre, amiben Baranya megye és Pécs járt élen 1975-ben (Hajdú, 2019), és Győr például 1971-ben Erfurttal (NDK) és 1978-ban Kuopioval (Finnország) írt alá testvérvárosi egyezményt. Mint azt Rechnitzer (2005:14.) bemutatja, az osztrák-magyar határtérségben a testvérkapcsolatok hordozói túlnyomórészt intézmények és egyesületek, egy-egy településen általában több is, és nem feltétlenül egy, illetve ugyanazon településsel, mellyel az önkormányzatnak testvértelepülési szerződése van. A tipikus kapcsolattartók az oktatási intézmények – mindenekelőtt a nyelvtanulás okán vagy a szakközépiskolásoknak gyakorlati helyet biztosítva –, a nemzetiségi egyesületek, együttesek – dalkör, fúvószenekar, táncegyüttes, sportegyesületek és a tűzoltók (a tűzoltóautók adományozásán keresztül). Összességében a kapcsolatok építésében, alakításában a különféle, 1990 után gombamód szaporodó egyesületeknek meghatározó szerep jut, jutott.

Empirikus munkánk alapját egy, a Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége (TÖOSZ) által rendelkezésünkre bocsátott, a magyarországi települések teljes körére kiterjedő testvérkapcsolati adatbázis jelenti, amely online is kereshető (testvertelepulesek.hu). Ebből információt nyerhetünk a magyarországi települések, vármegyék és a fővárosi kerületek testvértelepülési kapcsolatairól, a megállapodás létrejöttének évéről, a kapcsolat státuszáról (milyen írásos megállapodás van róla) és tematikus tartalmáról, valamint a települések nemzetközi együttműködéseiről.

Mivel Magyarország tizenkilenc vármegyéje közül összesen kettő rendelkezik határterületekkel a szomszédos Ausztriával, jelen munkánkban az osztrák-magyar határtérség, Győr-Moson-Sopron és Vas vármegye településeinek kapcsolatait kívánjuk feltárni. A két vármegyében a KSH Magyarország helységnévtára (2024) adatai alapján összesen 398 település található, viszont a Települési Önkormányzatok Országos Szövetségében (TÖOSZ) és testvértelepülési kapcsolattal rendelkező tagok száma az összes település 40,45%-a, így ezen 161 település szolgál jelen vizsgálat mintájául. Megvizsgáljuk, hogy a testvértelepülési együttműködések tekintetében mennyire aktívak ezek a települések, a kapcsolataik milyen régre nyúlnak vissza, mi azoknak a jellemző földrajzi iránya, távolsága és tematikus tartalma.

EREDMÉNYEK

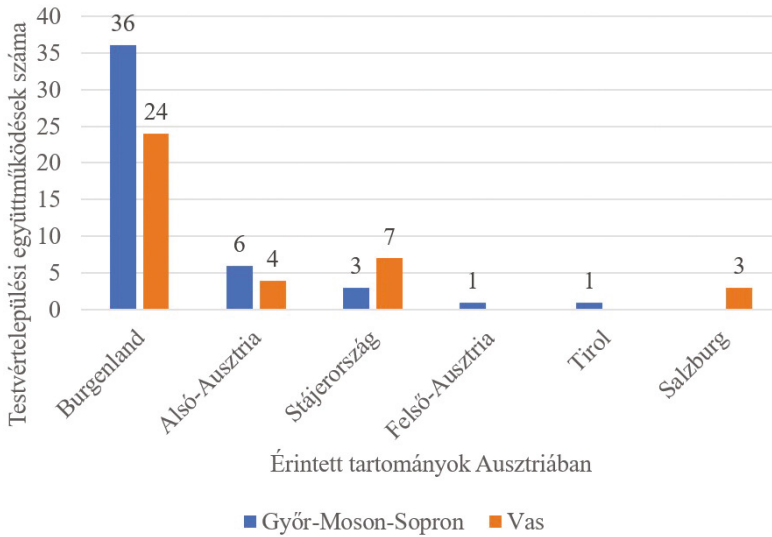
Győr-Moson-Sopron és Vas vármegyék települései a TÖOSZ adatbázis alapján összesen 366 testvértelepülési együttműködést kötöttek 2018-ig bezárólag. Az együttműködések 67,21%-a Győr-Moson-Sopron, illetve 32,79%-a Vas vármegyékhez kötődnek, és elsősorban szlovák (24,32%), másodsorban osztrák (23,50%), harmadsorban romániai (14,21%) településekkel jöttek létre. További jelentős kooperáció fedezhető fel német (10,11%), holland (3,83%) és lengyel településekkel (2,46%). Az egy százalékot sem éri el a testvérvárosi kapcsolatok aránya a következő országok településeivel: Bulgária, Csehország, Dánia, Észtország, Finnország, Franciaország, Görögország, Grúzia, Izrael, Japán, Kína, Magyarország, Olaszország, Oroszország, Svájc, Svédország, Szerbia, Szlovénia, Törökország, Ukrajna és USA.

A magyar települések országos szinten összesen 208 osztrák testvérkapcsolattal rendelkeznek. Kiemelt a kapcsolatok aránya Győr-Moson-Sopron (21%), Baranya (20%) és Vas (19%) vármegyékben.

Jelen tanulmány az osztrák-magyar határ menti (Győr-Moson-Sopron és Vas vármegye) települések partnerségeit vizsgálja, amelyek száma összesen 85, és az 2. ábra részletesen bemutatja a testvértelepülési kapcsolatokat Győr-Moson-Sopron és Vas vármegye települései és az osztrák tartományok települései között.

2. ábra: Győr-Moson-Sopron és Vas vármegyei települések testvértelepülési kapcsolatai Ausztriában a TÖOSZ adatbázis alapján

Figure 2: Sistercity relations of Győr-Moson-Sopron and Vas county settlements in Austria based on the TÖOSZ database

Forrás: saját szerkesztés.

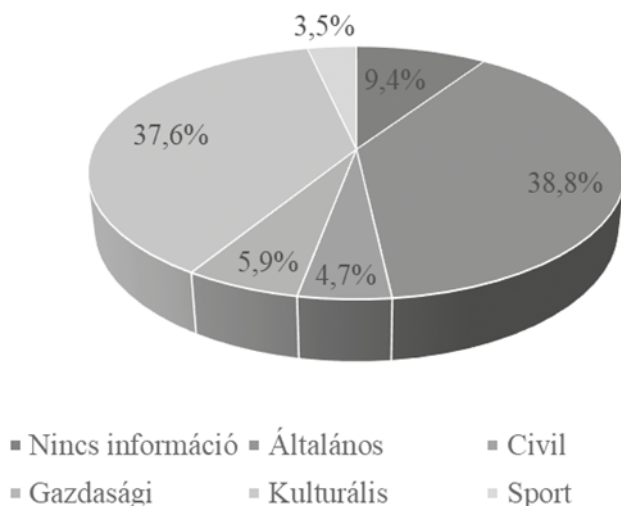
Source: own editing.

A vizsgált magyar megyék települései az osztrák tartományok kétharmadában kötöttek együttműködések, mindösszesen Wien (Bécs), Karintia és Vorarlberg tartományokban nem ismert testvérvárosi együttműködés. A tartományok között kiemelt helyet tölt be a hazánkkal határos Burgenland, ahol a legtöbb szerződés, összesen 60 partnerség ismert, Alsó-Ausztriában és Stájerországban tíz-tíz, Salzburgban három, illetve Felső-Ausztria és Tirol tartományokban pedig egy-egy településsel kooperálnak. Burgenland kiemelkedő szerepe a közös történelmi múltra vezethető vissza, hiszen egy egységként az Osztrák-Magyar-Monarchia részét képezte ezen terület egészen annak felbomlásáig, az I. világháború végéig. Megvizsgálva a testvérvárosi településeket, kiemelt szerepet töltenek be Burgenland tartomány alábbi települései: Nikitsch (Füles), Deutsch Schutzen (Németlöv) és Lutzmannsburg (Locsmánd), illetve Salzburg tartományban Sankt Michael im Lungau települések, amelyek három magyar településsel is partnerségben állnak. Kettő magyar településsel is együttműködést kötöttek az évek során a további települések: Bildein (Beled), Kittsee (Köpcseny), Andau (Mosontarcsa), Moschendorf (Nagysáros), Pamhagen (Pomogy), Deutschkreuz (Sopronkeresztúr), Heiligenbrunn (Szentkút), Wallern (Valla) és Zurndorf (Zurány). Egy-egy testvérvárosi kapcsolattal büszkékedhetnek Alsó-Ausztriában: Breitenfurt, Ebreichsdorf-Unterwaltersdorf, Loosdorf, Markt Piesting, Mödling, Ottenschlag, Reisenberg és Rohr im Gebirge; Felső-Ausztriában csak Obernberg; Stájerországban: Brodingberg, Dobl, Ebersdorf, Föllöstöm, Ilz, Kalwang, Neudau, St. Peter Feierstein, St. Stefan és Unterlamm; Tirolban csak Innsbruck; Burgenlandban: Unterrabnitz (Alsórámóc-Répcsefő), Frauenkirchen (Boldogasszony), Kaiserdorf (Császárfalu), Stoob (Csáva), Eisenberg

(Csejke), Schandorf (Csém), Oberwart (Felsőőr), Oberpullendorf (Felsőpulya), Halbturm (Féltorony), Jennersdorf (Gyanafalva), Markt Neuhodis (Hodász), Dürnbach (Incéd), Eisenstadt (Kismarton), Gattendorf (Lajtakáta), Luising (Lovászd), Minihof (Malomháza), Apetlon (Mosonbánfalva), Tadten (Mosontétény), Mattersburg (Nagymarton), Deutsch Jarndorf (Németjárfalu), Güssing (Németújvár), Jois (Nyulas), Obernberg, Buchschachen (Őribükkösd), Burg (Pinkaóvár), Güttenbach (Pinkóc), St. Martin an der Raab (Rábaszentmárton), Steinberg (Répcsekőhalom), Antau (Selegszántó), Schattendorf (Somfalva), Sonntagberg, Neckenmarkt (Sopronnyék), Stockerau, Grosswarasdorf (Szabadbáránd) és Wimpassing an der Leitha (Vimpác). A kapcsolatok jellegét mutatja be a 3. ábra.

3. ábra: A Győr-Moson-Sopron és Vas vármegyei települések testvértelepülési kapcsolatai Ausztriában a testvérvárosi együttműködések jellege szerint

Figure 3: The types of municipality sistering in Győr-Moson-Sopron, Vas counties and Austria

Forrás: saját szerkesztés.
Source: own editing.

Általános, illetve kulturális jellegű a kapcsolat az együttműködések 76%-ában. A kapcsolatok 9,4%-ában nincsen megjelölve annak jellege. 5%-ban gazdasági eredetű az együttműködés burgenlandi településsel, mint Frauenkirchen (Boldogasszony), Oberwart (Felsőőr), Kittsee (Köpcseny), Gattendorf (Lajtakáta) és Zurndorf (Zurány). 4,7%-ban civil eredetű a kapcsolat Kittsee (Köpcseny), Schattendorf (Somfalva) és Deutschkreuz (Sopronkeresztúr), Apetlon (Mosonbánfalva) településeken a településvezetők között létrejött kapcsolatból, illetve az alsó-ausztriai Ebreichsdorf-Unterwaltersdorfban a tűzoltó egyesületek révén alakult ki a partnerség.

Az együttműködések 12%-ában ismert mindösszesen a partnerségi szerződések megkötésének időpontja (1994–2004 időszak). A hiányos adatoknak köszönhetően erre vonatkozóan további információval nem szolgál a TÖOSZ adatbázis.

ÖSSZEGZÉS ÉS ZÁRÓGONDOLATOK

Az osztrák-magyar határ menti régió testvértelepülési együttműködéseit vizsgáló kutatásunk eredményei több ponton is összecsengenek a professzor úr korábbi megállapításaival. A földrajzi közelségnek láthatóan nagy a szerepe, mivel Ausztriának a magyar határhoz közel eső térségeiben találtuk a legtöbb kapcsolatot. Ezen kívül megerősíthetjük, hogy az alulról jövő kezdeményezéseknek, a kulturális és sport kapcsolatoknak markáns szerep jut a hosszú távú együttműködésekben. Az egyetlen látszólagos hiányérzetünk, hogy az általunk feltárt együttműködésekben Bécs nem jelenik meg. Ezt annak a szakirodalomban is ismert összefüggésnek tudjuk be, hogy a partnerkapcsolatok többnyire hasonló méretű, illetve státuszú települések között jönnek létre.

Rechnitzer János természetesen nem csak a határkutatás területén alkotott maradandót, hiszen munkássága a regionális tudomány számos további részét lefedte. Kutatásainak eredményei nagymértékben hozzájárultak a hazai regionális tudomány fejlődéséhez és a fejlesztéspolitikai gyakorlat alakításához. A tudomány tisztelete és elkötelezettsége mintaként szolgálhat az őt követő generációk számára.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A 146411. számú projekt a Kulturális és Innovációs Minisztérium Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból nyújtott támogatásával, a K-23 pályázati program finanszírozásában valósult meg.

IRODALOMJEGYZÉK

- Hajdú Zoltán: *A határon átnyúló együttműködés potenciális lehetőségei Magyarország EU-csatlakozása után [Potential cross-border cooperation opportunities in post-EU accession Hungary]*, in: Horváth Gyula (szerk.): *A régiók szerepe a bővülő Európai Unióban*, MTA Regionális Kutatások Központja, Pécs, 2000, 163–173.
- Hajdú Zoltán: *Magyarország történeti államföldrajza: Korszakonként változó államterület, határtörténet és határpolitika*, Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019, 251.
- Hardi Tamás: *Határok és határtérségek kutatása Magyarországon a rendszerváltástól napjainkig*, 2015. Elérhető: <https://core.ac.uk/download/pdf/50569918.pdf> (Letöltés ideje: 2024.06.23.)
- Kézai Petra Kinga: *Testvérvárosi hálózatok Kelet-Közép-Európában*, in: Rechnitzer János – Páthy Ádám: *Nagyvárosok Kelet- és Közép-Európában*, Budapest–Győr, 2022, 281.
- Kézai Petra Kinga – Páthy Ádám: *Sister city network's development in central-eastern European regional centres*, Theoretical and Empirical Researches in Urban Management, 2023/3, 5–26.
- KSH: *Magyarország Helységnevtára*, 2024. Elérhető: https://www.ksh.hu/apps/hntr.egyeb?p_lang=HU&p_sablon=TELEPULESEK_KOD (Letöltés ideje: 2024.06.23.)
- Nárai Márta – Rechnitzer János (szerk.): *Elválaszt és összeköt – a határ: Társadalmi-gazdasági változások az osztrák-magyar határ menti térségben*, Pécs–Győr, 1999.
- Navracscs Tibor: *Növekedés és egyensúly – nem csak Budapestből áll az ország*, Előadás, Macromomx konferencia, Budapest, 2024. május 30. Elérhető: <https://www.youtube.com/watch?v=uvpM-c4X2zo8> (Letöltés ideje: 2024.08.13.)

- Rác Szilárd: *Main characteristics of Hungarian-Croatian political relations and Cross-Border Co-operations*, Geographica Pannonica, 2027/1, 54–67. <https://doi.org/10.18421/GP21.01-0>
- Rádi Balázs: *Drámára figyelmeztet a kormány, elszívják a munkaerőt a Nyugat-Dunántúlon*, 2024.06.18. Elérhető: <https://index.hu/gazdasag/2024/06/18/navracsics-tibor-economx-drama-budapest-brusszel/> (Letöltés ideje: 2024.08.13.)
- Rechnitzer János: *Győr-Sopron megye határmenti kapcsolatai*, in: Erdősi, Ferenc – Tóth, József (szerk.): *A sajátos helyzetű térségek terület- és településfejlesztési problémái: Az 1986. november 4-5-én Szombathelyen tartott tudományos tanácskozás anyaga*, Budapest, 1988, 80–89.
- Rechnitzer János (szerk.): *A nyitott határ: A gazdasági és szellemi erőforrások innovációorientált fejlesztése az osztrák-magyar határmenti régiókban*, Győr, 1990.
- Rechnitzer János: *Regionális együttműködések és tapasztalataik: Az osztrák-magyar határmenti kapcsolatok és az Alpok-Adria munkaközösség*, Pécs, 1992.
- Rechnitzer János: *Az osztrák-magyar határ menti együttműködések tapasztalatai*, Győr, 1997a.
- Rechnitzer János: *Eurorégió vázlatok a magyar-osztrák-szlovák határmenti térségben*, Tér és Társadalom, 1997b/2, 29–54. <https://doi.org/10.17649/TET.11.2.419>
- Rechnitzer János: *Az osztrák-magyar határmenti együttműködés múltja, jelene*, Tér és Társadalom, 2005/2, 7–29. 2005. <https://doi.org/10.17649/TET.19.2.997>
- Rechnitzer János – Smahó Melinda (szerk.): *Unirégió: Egyetemek a határmenti együttműködésben*, Pécs–Győr, 2007.